

hõlpsalt teekada leida. Nõnda oleme mittuford imeks-pannes leidnud, et mõned targemad ses arvamises meie talurahwaga ühte lähähad, kui ei peaks pikem kooli aeg kui praegune: Mardipääwast Paastu Maatja-pääwani fogunist wöimalik olema. Kes teisite mõtlewad, need ei pea meie talurahwa elu ja majapidamist tundma! Wöib olla, et meie eissime, kui enese tundmaõpimist mõõda nende arwamistega foffu ei sünni. Waatame siin lugu natuke sügawamalt ja laseme numbriid rääkida. Meie laste foolitamise aeg wältab hari-likult faks, aruorral kolm talwe, ehk selgemalt üteldes: igal talwel neli kuud, mis fahe aastase fooliae peale kahessa, kolme aastase fooliae peale faksteistkümmene kuud wälja teeb. Siin ei tohita tähelpanemata jäta, et nimetatud fooli aegade wahel eisimesel arwamisel fuustestkümmne, teisel fakstkümmendneli kuud unustamise aega tulewad, mis ühtearvatud fahewõtra enam teeb kui fooli aeg. Waatame seal föriwas linnades lugu, kus lapsed neli, viis ja rohkem aastat ühtepuhku foolis käiwad, ilma et neist suuremat saab kui hantwärgid, faupmehed ehk muud nende sarnased, siis tahab siuste mõte peale kippuda, kui ei peaks maailmas kuskil nii agara peaga loppi leitama, kui meie maal Eesti sugu sees, kes wähem kui kolmveerand ehk kõige pikemalt übe aasta sees kõik seda õpiwad, mis Saksaraha lastel neli funni viis aastat aega kulutab. — Wistist üks ime! kui lugu nõnda oleks, kuda ta pealt näitab. Sügawamalt sisse minnes, leiame ašjad hoopis teisite. Meie foolis käinud lapsed oskavad enamist kõik lugeda, mõned natuke kirjutada ja peale selle veel

numbrid foffu arwata; need õpetud tarbused olid neile enamist kõik massina wiisi osaks saanud. Kas lapsed mõistuwad ja teadwad, mis nemad loewad? selle järel ei minda palju küsimata. Suurem osa foolmeistrid lepiwad sellega, kui lapsed forinal loewad, mõne laulu-salmi, piibli wärssi ja katefismuse viis peatüki, lühiste seletamistega pähä õpiwad. Kas neist õpimistest lastele midagi liha ja were sisse lähääb, ehk nende mõistusele nõnda selges saab, et foolist toodud warandus kõigel eluaal neile kadumata jääb: Selle järel nõutatse väga arwast. — — Nõni lauluräästas puuris õpib aega mõõda, kui temale sagedaste üht lauluviisi ette-wilištatafse, nii samuti tagajärel wilistama, seda teeb tema mõtlemata ja teadmata, nõnda kui meie lapsed oma pähä õpitud peatükid, salmid ja wärssid. — Linnul ja lastel puudub arusamine. —

Iga õpetus, mis elus jäädawat wilja meile peab kandma, tuleb sellega alustada, et lapsed maast mädrast mõtlema õpiwad ja mõistuwad, mis nemad loewad, ehk foolmeistri suust kuulewad; muidu jääb suurem osa kooli õpetust raisfu läinud seemne sarnatiseks, selle kidu lidu mullapõrmus kaswama ei lähää. Looja poolt on iga inimese loomale meelemõistust antud, ühele rohkem, teisele wähem, mis seda mõõda kaswab, kuda teda noorel põlvel haffati hrima. Nõneforca wöib ühest loomuse poolt wähema waimu annetega sündinud lapsest aegse ja mõistliku ãratamise läbi enam saada, kui teisest rohkema annetega õnnistatud loomaft, selle waim magama uinutati. Ühe osawa foolmeistri kõige suurem funktsioon, laste mõistust aegsaste ãratada ja